

DIARI DE BUJA

SETEMBRE, 1979

BOLLETI INFORMATIU DE L'OBRA CULTURAL BALEAR PER ALS SOCIS

DELEGACIO DE BUGER: Carrer Major, 4, 1.er

CAPÇALERA

L'OBRA I L'ANY DE L'INFANT

Moltes han estat, i seran fins a l'acabament d'any, les planes de diaris, articles a revistes, espais televisius, etc., que s'hauran dedicat als al·lots, als seus drets, a la seva problemàtica actual..., amb motiu de l'Any Internacional de l'Infant.

I, què en quedarà de tot això? Es la pregunta que se'n fa un acostant-se el 31 de desembre, data en què es conclourà aquest any per a dar començament a un altre dedicat a "...". Servirà, al menys, per què els adults ens adonem que l'infant és qualque cosa més que un esser en potència d'esdevenir un home, una dona? i, per tant, se l'ha de tenir en compte a l'hora de programar unes activitats, celebrar unes festes, millorar o reformar uns carrers, unes places?

Mirant el nostre poble veim que al llarg d'aquest any 1979 no poques coses hem fetes pels nostres "menuts":

—ençatarem l'any amb la inauguració del camp municipal d'Esports, que tants d'anys feia que ens hi pegàvem.

—al llarg del curs la Parròquia, juntament amb les escoles se'n ha cuidat d'organitzar excursions a fi de conèixer un poc més la nostra Mallorca.

—amb la col·laboració de no poques persones s'aconseguí que enguany iniciassim les festes patronals de San Pere amb un festival infantil.

(Acaba a la pàgina 2)

Cap a l'Estatut d'autonomia

A poc a poc, anam delimitant i desllindant camins i voreres, i d'aquesta manera, en definitiva, anam fent passes cap al gran objectiu del nostre poble: recobrar l'autogovern. La primera passa va esser la creació del Consell General Interinsular com a ens pre-autonòmic de les nostres illes. La segona fou la substitució de la Diputació Provincial, símbol de la intenció provincialitzadora de l'Administració centralista, pels Consells Insulars, que tenen la gran virtut d'implantar un primer escaló d'auto-administració per part de cada una de les illes. Ben mirat, aquesta segona passa s'hauria d'haver fet simultàniament amb la que ara, perden un bon grapat de mesos, haurà estat la tercera, és a dir, l'adjudicació als Consells Insulars de pràcticament totes les competències que tenia l'extingida Diputació. Però, encara que sigui amb aquesta pausa innecessària, ara ja ens trobam davant de la passa definitiva: l'elaboració de l'Estatut d'Autonomia.

Hi ha hagut moments en què semblava que s'havia establert una espècie de competició entre diverses forces polítiques per veure qui

arribava primer a l'opinió pública a l'hora de presentar un avant-projecte d'Estatut. He de dir que nosaltres, els socialistes de la Federació Socialista Balear del PSOE, no hem pretès mai participar a cap carrera d'aquest tipus. Creim desitjable que totes les forces polítiques illenques formulin el seu projecte d'Estatut, com a aportació de cada una d'elles a l'esforç que ha d'esser de tots. Però creim també que lo decisiu no és veure qui té el seu avant-projecte enllestit més aviat, sinó elaborar projectes que siguin viables, i elaborar-los amb esperit de servici a la comunitat illenca, és a dir, sabent que l'Estatut que en definitiva regularà la nostra autonomia no serà de cap partit. Serà un Estatut pactat, al qual hi hauran aportat elements essencials les diferents ideologies i tots els grups representatius de la societat illenca, que és plural i no uniforme.

Vistes així les coses, és indiscutable que l'Estatut de l'autonomia illenca ha de respectar un marc, que és la Constitució, i ha de tenir en compte els condicionaments que imposa la geografia. No és ara l'hora dels voluntarismes, ni molt

manco de les demagògies. Es l'hora de la responsabilitat, per a posar les bases sòlides que han de permetre la reconstrucció de la nostra personalitat com a poble.

Fins ara, no ha estat possible crear una consciència de comunitat entre les illes. Ben al contrari: La característica principal que definia l'actitud d'uns illencs respecte dels altres era el desconeixement quasi total de la realitat menorquina i eivissenca per part dels mallorquins, i el recel, la desconfiança i el despit de les anomenades illes menors respecte de la major. La gran tasca que hem de resoldre decididament els anys vinents és la de crear una comunitat solidària entre les illes, convençuts que les barreres que fins ara véiem entre elles eren fruit d'un centralisme que imposava l'Estat, creant uns problemes que, sens dubte més greus a una illa que a l'altra, eren i són tanmateix comuns a totes elles. Més encara: Només tendran solució si la cerquem conjuntament tots els qui vivim a Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera.

Crec que, d'ara endavant, serà necessari dur a terme una forta campanya de conscienciació del nostre poble, a fi d'aconseguir que assumem qui decididament la configuració del seu propi destí. Hem

(Ve de la pàgina 1)

Ne podriem enumerar moltes més però tanmateix en deixariem, més bé creim que val més apuntalar els camp desatesos. Aquells que mai s'han volgut afrontar, i que encara és l'hora que figurin a l'ordre del dia dels plens de l'Ajuntament o de les altres entitats, com podrien esser la creació d'una biblioteca amb bones obres d'autors mallorquins i estrangers, ja que el llibre bo és la primordial font de cultura; construcció d'un parc infantil, pels més petits; dedicar unes sales, un lloc, que no fossin les tavernes, on els al.lots es poguessin trobar, jugar i divertir-se, etc.

Els qui formen la família de l'Obra també ens sentim interpel.lats per aquest quefer fent-nos el mateix interrogant: què hem fet, què feim, què podem fer pels infants, pels nins de Búger?

Des de la creació de l'Obra Cultural Balear a Búger, maig del 76, hem predicat per tot arreu que la nostra tasca era la de "aïunar tots els esforços individuals" que s'anaven fent, en el nostre poble, a fi de recuperar la nostra personalitat perduda; sempre, però, allunyada de tota ideologia política partidista. La primera passa era, doncs, recobrar íntegrament la llengua i adoptar-la en la seva escriptura, ja que com molt bé diu un pare de la llengua catalana: "el poble que sa llengua cobra, se recobra a si mateix".

Des d'aquesta perspectiva creim que podem dir, sense pecar de presumpció, que hem intentat, començant pels al.lots de:

—portar els coneixements de la nostra història, mitjançant el nostre butlletí, xerrades, etc.

—fer renèixer els costums sans que havíem perdut, la recuperació de la festa d'Es Jai, per exemple.

—conservar com un tresor llegat dels nostres avis l'eürítmia dels nostres balls i la tonada dels nostres cants. Aquí hi podriem col.locar tot el treball de l'Escola de Ball i Solfeig.

Tot això és poc, el reconeixem, caldria donar branca a altres nivells, com podrien esser la creació d'una massa coral infantil, posem per cas. Ara bé, l'Obra sempre ha pensat i pensa que la feina primordial de cara als al.lots era aquesta: donar a conèixer la nostra cultura, la llengua, el ball, el cant, la festa..., ja que coneixent-la bé s'estimarà.

Parcel·lació de la propietat a Búger: Any 1863

A l'escrit del darrer nombre, juny 1979, parlàvem de l'estructura de la propietat rústica del nostre poble, seguint el cadastre de l'any 1863, però per acompletar la visió cal analitzar les propietats amb relació als propietaris. Per això hem distribuït al quadre que oferim tot seguit, el número de finques que corresponen als propietaris, que va des d'aquells que posseeixen una sola finca i quasi sempre petita, que són molts, a propietaris que tenen fins a quinze i setze.

Com diguerem l'altra vegada la presència del minifundi és prou manifesta, hi ha molts de propietaris, el 42'51°/o, amb una sola propietat; així mateix es pot veure un predomini de propietaris que tenen des d'una a cinc finques; aquest predomini és manifesta també damunt el conjunt de l'extensió del terme. Això agrava més fortament el problema amb un altre element, com és la dispersió de les finques, la qual cosa fa que es perdi molt temps per la anar d'una

part a l'altra, obstaculitzant l'explotació agrícola d'una forma més racionalitzada. L'existència d'un propietari amb onze finques i una extensió només de 4'9 Ha. ens mostra la gravetat de la qüestió. Sens dubte, això és un fet bàsic a tenir en compte per a afrontar qualsevol reforma agrària que tenguí pretensió de serietat i meresquí tal nom.

Un altre aspecte prou interessant és el que respecta a l'origen dels propietaris. Es prou clar que no tota la terra del nostre poble perteneix als que són veïns d'aquest; n'hi ha de foravila, i també de ciutadans que tenen propietats a Búger, i evidentment també trobam molts de propietaris del nostre poble amb propietats en els termes dels pobles veinats; dins aquest aspecte hem trobat una llista de propietaris del nostre poble amb propietats dins el terme de Sa Pobla, es fa menció de 64 propietaris. Respecte dels propietaris del nostre poble un document trobat a

l'Arxiu de l'Ajuntament ens dona les següents dades, referides conjuntament a la riquesa rústica i urbana:

N.º PROPIETARIS	VEÏNS DE:
363	Búger
8	Palma
43	Campanet
19	Sa Pobla
7	Inca
6	Selva
2	Pollença
1	Llubí

449 propietaris

Sense cap dubte aquesta llista no ofereix cap dada estranya, simplement cal observar que d'aquestes propietats que perteneixen als propietaris ciutadans són les més importants en quant a extensió, i són una mostra patent d'una més antiga distribució de la propietat des de l'època medieval:

PERE SIQUIER I PONS

de contribuir tots a popularitzar les nostres institucions d'autogovern, els Consells Insulars i el Consell General Interinsular, sense perdre mai de vista que no són més que punts de partida cap a l'autonomia. I sense oblidar que l'autonomia passa per la Constitució, la solidaritat entre les illes i el pacte entre les forces representatives del nostre poble.

Amb aquest esperit hem fet la nostra aportació els socialistes de la FSB-PSOE, elaborant un projecte d'Estatut que ha tenguut molt en compte els punts que he esmentat ara mateix. Sabem que hi haurà altres aportacions, i estam disposats a estudiar-les totes conjuntament, perquè per nosaltres l'objectiu només pot ésser un: Consequir el millor Estatut possible per a les nostres illes, dins l'espai de temps més breu possible. Aviat, el Consell General Interinsular, els Consells Insulars i els Ajuntaments illencs posaran en marxa el procés constitucional d'elaboració del definitiu Estatut d'Autonomia. Possem tots els illencs ja des d'ara fil a l'agulla, per què l'Estatut sigui obra de tots.

JOSEP MOLL MARQUES
Conseller

PARCEL·LACIO DE LA PROPIETAT

N.º FINQUES	PROPIETARIS		FINQUES		EXTENSIO			°/o
	N.º	°/o	N.º	°/o	H.	A.	CA.	
1	176	42'51	176	17'60	160	73	62'8310	20'94
2	94	22'70	188	18'80	153	86	14'8445	19'80
3	56	13'52	168	16'80	188	61	14'4340	24'55
4	40	9'66	160	16'00	71	08	17'4850	9'33
5	26	6'28	130	13'00	67	73	87'3125	8'81
6	6	1'44	36	3'60	19	22	42'7725	2'57
7	8	1'92	56	5'60	37	05	98'9725	4'94
8	2	0'38	16	1'60	7	36	22'5950	0'91
9	1	0'24	9	0'90	2	13	26'7300	0'26
10	2	0'48	20	2'00	7	14	62'6865	0'90
11	1	0'29	11	1'10	4	90	08'0000	0'52
14	1	0'24	14	1'40	40	71	26'1500	5'20
16	1	0'24	16	1'60	9	35	46'5100	1'27
TOTAL	414	100'00	1.000	100'00	769	92	31'3235	100'00

Es Pujol: passat i present

La zona, que avui anomenam residencial, d'Es Pujol, plana sens dubte de la nostra història, al llarg dels anys ha sofert no pocs intents i consumats canvis de tipus estructural, cultural, demogràfic, etc., que val la pena conèixer d'aprop per arribar un dia, no molt llunyà, a conèixer l'antigor del nostre poble, el quefer dels moradors d'antany i la vida dels nostres ancians camperols. Es a partir d'aquí que s'ha d'entendre aquest treball, com un intent d'acostament a la història local.

Fins a l'any 1933:

Antigament Es Pujol era, generalitzant molt, "una garriga on no s'hi aturaven ni ses cigales", amb paraules d'un ancià que ha viscut tota la vida arran d'aquests paratges. Al cim del puig dos molins de vent, Ca'n Palern i Ca'n Cogul, enrevoltats de quatre garrofers i qualche troç de terra secana.

Els primers indicis que tenim d'aquests molins és el llibre, tantes vegades esmentat de l'Arxiduc, quan ens descriu el camí de Búger: "Su camino comienza a la derecha de la carretera, atraviesa hermosos olivares, donde se ve algún algarrobo, y plantaciones de almendros; sobre el altozano de la izquierda, hay dos molinos de viento; el valle se derrama hacia el Sur, divisándose la villa de Sa Pobra en medio

ALFRED HELLER
Arquitecte alemany que descobrí
i adquirí 'Es Pujol' l'any 1933.

de la llanada uniforme"¹. Per la detallada descripció que en fa Lluís Salvador, no hi ha dubte que es tracta dels dos molins d'Es Pujol. Encara que aquest viatge l'efectuàs l'Arxiduc la segona meitat del segle dinou, no pensem que la construcció d'aquests molins fos d'aquesta data, doncs segons els entesos tenen més de dos cents anys².

Tant a un molí com a l'altre hi visqueren al llarg del segle passat. El de Ca'n Cogul fou el darrer que habitaren, fins als anys 1913-1915, d'això en donen testimoni, a més de no poques persones majors del poble³, l'Arxiu parroquial. En el "Libro de los Confrades del Santísimo, Rosario y Almas, Búger", sessió "Barraneas", afores del poble, trobam entre altres persones "la viuda de Antonio Pons, pujolé; Miguel Capó d'Es Pujol", això és a l'any 1891⁴. Més endavant, cap als anys 1898, hi trobam aquests altres "Mateo Pons des Pujol, Antonia Payeras des Pujol".

El fet que aquestes persones no estassin incluídes dins la llista dels carrers com s'acostumava fer aleshores, i estassin a l'apartat dels qui vivien a les afores, juntament amb les de Ca's Pobil, Son Tresco, Ca'n Petita, Ca'n Damianet,..., dóna que pensar que no tenien casa en el poble i, per tant, aquestes casetes eren el seu lloc habitual de posada. Tampoc no és gens estrany que els posi com a malnom "pujolés", ja que aquesta ha estat la denominació que sempre s'ha donat als moradors d'aquestes cases, tant els de Ca'n Cogul, com els de Ca'n Palern⁵.

La finca de Ca'n Cogul era més rica que la de Ca'n Palern, doncs, hi havia terreny de secà; això explica que hi hagués una era per a batre, de lo contrari no es concebible una era dins una garriga. A més hi tenien un parell de vaques i altres animals. En canvi, la de Ca'n Palern, i les rotes del seu entorn, Ca'n Rafalino, Ca'n Barraca, etc., eren costés d'ullastres, estepes i quatre garrofers; això si, aptes per a la caça. Més d'un bugerró, els diumenges a la sortida de l'Ofici, anava a caçar-hi conills; de tant en

tant agafaven algun animal salvatge, entre ells la ginesta.

A més de tot això el pujol fins els anys 30, en temps de la monarquia sobre tot, fou un lloc de disbauxes. Damunt l'envelador de Ca'n Palern s'hi celebraren no poques festes socials i polítiques, organitzades pels sabaters i acompanyades de la Banda local de Música i/o els xeremiers Pere Marqués, Jaume Pastor i Pere Antoni Cartera, tots ells naturals de Búger. El consistori monàrquic de l'Amo En Pere Siquier, de Ca'n Muxella, hi assistia a vegades⁶.

Els intents de l'alemany

Alfred Heller

Per enllà de l'any 1933, ja en plena II^a República Espanyola, l'arquitecte alemany Alfred Heller, amb un parell de companys, vingué a Búger amb un projecte ben concret: urbanitzar el turó d'Es Pujol, amb plans confeccionats per la seva pròpia mà⁷.

Emparaula la compra amb el propietari, l'Amo En Jaume Palern, i comença a gestionar les obres. La primera condició per a iniciar-les era comptar amb la total seguretat de què disponien d'aigua. Donaren passes posant-se en contacte amb Mn. Alomar, Rector de Llubí, expert en les corrents d'aigües soterrànies que travessaven l'illa. Després d'inspeccionar els terrenys, conclogueren que pels indrets de Es Pujol hi passava una forta vena d'aigua. Aleshores s'encarrega a l'Amo En Joan Guasp, Gener, que feia de pover, els inicis d'un pou, vora on actualment hi ha ubicat el transformador elèctric⁸.

Les primeres millores tenen lloc de l'any 1934 al 36 i consisteixen en adecentar el molí, reformar la casa amb la construcció de dotze arcades, així com el safareig. Dugueren a terme el projecte de les arcades els picapadrers locals, Pere Antoni Serrano, Jaume de Calvià i Miquel Jordi, aleshores molt ben cotitzats. Iniciada la Guerra Civil, coneguda per "El Movimiento Nacional", el Sr. Heller, que era un antinazi, i per tant, estava a Mallorca amb situació d'exili polític, es detingut un any després, fet comparèixer a Ciutat des d'on es

dirigit cap a Anglaterra, passant per Marsella.

Uns deu anys més tard, 1947, es tenen noves que mor de tuberculosi a la capital anglesa. I serà llavors quan els terrenys d'Es Pujol de Ca'n Palern, tornaran a mans de l'antic propietari l'Amo En Jaume Capó, donat que no havien tingut temps de fer l'acte de venda amb l'alemany.

En temps del Rector Miquel Pol, 1942, estant a Búger en període de convalescència, Mn. Joan Ferrer, "es capellà Pau", juntament amb altres capellans nadius, se'ls pegà la curolla de fer un santuari a Es Pujol, després d'haver fet les degudes gestions amb l'Amo En Palern i Madò Guixa. Fins i tot ja tenien la imatge que presidiria la capella, la Mare de Déu de la Salut, i la tornada dels goigs que compondrien: "Oh Mare de Déu d'Es Pujol/Alliberau-nos de tot dol". Però tot això no passà d'una simple quimera⁹.

Als voltants de 1957, ja envellit el propietari Palern, Es Pujol es deixat en herència al seu nebot Joan Bennàssar de Ca'n Guixa.

El Sr. Fester, pioner de les obres actuals

A finals dels anys 50 els bugerons ens adonam que les mesades d'estiu uns estrangers romanen a Es Pujol davall uns garrofers, en una tenda de campanya color carabassa; això no deixa de ser una novetat pel poble que no estava acostumat a aquell turisme ja en període embrionari.

Què succeïa?

Uns coneguts del ja difunt arquitecte Heller, Plaiser i Fester, companys seus a l'expedició del 33 —la qual cosa feia que ha coneguessin la panoràmica pujolenc— vénen a Búger amb intents d'urbanitzar aquells indrets que anys enrera havien projectat. Pensem que no fa massa anys que el Govern Espanyol s'ha obert a Europa i és llavors quan comencen a tenir lloc els primers indicis de turisme que anys més tard esdevendria una font de riquesa pels mallorquins.

S'entablen les negociacions oportunes amb el novell propietari, Joan Guixa, per a la venda, així com amb els altres amos de les finques i rotes veïnades: Ca'n Cogul, Ca s'Hereu, Ca'n Barraca, Ca'n Valentí, Ca'n Muxella, més tard Es Costé. Arriben a fer-s'ho tot seu, dividint-lo amb trasts; una

VISTA D'ES PUJOL

setmana després tenen més compradors que terrenys per a vendre.

Mentres tant a Búger s'inicien les obres de perforacions per a trobar aigua, Es Pou, essent batle En Rafel Amengual de Son Costa. Els alemanys acceleren les obres de sondeig, ja que no tenen solventada la problemàtica de l'aigua, doncs, els intents de recerca que havien fet els anys 30 no havien tingut bon acabament i l'experiència de portar aigua del pou de Son Genet amb mangueres havia resultat un fracàs. Així Es Pujol serà el primer racó del municipi que beurà del nou pou.

Tenint aigua bastament es comencen les construccions d'Es Pujol sense cap tipus d'obstacle per part de les autoritats locals. El que interessava, a l'any 60, era portar divisa al nostre poble. Poc a poc es va formant una brigada d'una vintena d'homes, entre bugerons i campanaters; l'encarregat i mestre d'obres és En Pere Canta de Campanet.

Aquest mateix entremig es compra el molí de Ca'n Borreó i la finca de Sa Sorteta, iniciant tot d'una les obres de restauració i ampliació. La primera compra no tindrà massa èxit, mentres que la segona quedarà per a vivenda habitual del Sr. Plaisser.

Passen els anys i Es Pujol esdevé una font de riquesa per a un sector de la població bugerrona. D'aquestes finques en viuran bastantes famílies, unes dedicades a la neteja de les cases, altres als jardins, etc. Els beneficis que també en treuran les botigues i comerços no seran pocs. Els picapadrers, ferrers i fusters locals, passaren uns bons anys dins de l'abundància.

Però el dia menys pensat el Sr. Richard Fester, entre noltros "Es Mango", aplega maletes i decideix partir amb tota la família cap a

Alemanya. Estam als començaments dels anys 70. Aquesta fuga provoca una crisi que, fins fa pocs anys, no ha estada superada.

Es Pujol, un lloc privilegiat

Avui Es Pujol és un lloc privilegiat dins del nostre municipi, catalogat com a zona residencial. La calma i el panorama són una de les notes a destacar. El renou i la contaminació encara no hi han pujat.

Dels catorze xalets que s'han arribat a construir-hi —vuit d'alemanys, cinc de mallorquins i un holandès— quatre estan habitats tot l'any, dos mallorquins i dos alemanys; dos estan oberts mig any; tres un parell de mesos amb intensió de viure-hi de cap a cap d'any, en un futur no gaire enfora; dos més obrin les portes les festes i caps de setmana. Dels altres no n'hi cap que no obri al llarg de l'any.

Cada xalet té, per regla general, la seva piscina, el seu jardí, arbres fruiters, etc. N'hi ha un que conta amb pista de tennis.

La majoria d'aquests estrangers, descomptades les petites excepcions, mai s'han sentit forasters a la problemàtica del poble. Han procurat col·laborar en les tasques que tenia entremans, ja fos l'Ajuntament, l'Església o altres entitats. Com a prova d'agraïment el poble els va retre un públic homenatge de reconeixement i gratitut al Sr. Faure i Senyora, dos ancians holandesos, per l'aportació que havien donat per millorar Búger. El dia de Sant Pere de 1973, el batle els feu entrega d'un pergamí¹⁰.

Mesos més tard els altres estrangers entregaren 100.000 ptas. en metàl·lic, també pel mateix objectiu: millores en el poble. Amb elles l'Ajuntament pogué instal·lar

(Acaba a la pàgina 10)

Sa Cova de Sa Mata Grossa de Ca'n Mossenya

Introducció:

Dins la nostra història apareix per primera vegada el nom de Búger després de la conquesta de Mallorca duita a terme pel Rei En Jaume. En el repartiment de la part forana que es va fer en posterioritat a l'adquisició per les armes de l'illa entre el Rei membre de l'alta aristocràcia catalana que havien participat en la conquesta, s'anomenà "Bujar dun rahal Algebel" que era un nom àrab. Era considerada una de les principals alqueries de vint-i-quatre jовades que es trobaven escampades per l'illa. Hem d'assenyalar, per altra banda, que Búger va quedà inclosa en el repartiment dins la Part Reial.

Mascaró Pasarius, a la seva obra "Corpus de Toponímia de Mallorca" t. I, p. 114, referint-se a Búger, diu: "Búger: (buzà) nombre de origen desconocido. Parece que debe agregarse a la serie de topónimos mallorquines terminados en el sufijo átono -er (como Sóller, Cúber, Bóquer,) que son seguramente de origen prerromano".

Finalmente a la "Història de Campanet", publicada per Mn. Miralles, quan es refereix a Búger diu, entre altres coses: "...en un documento de 1366 se ve mencionada la alquería de Búger y su torrente..."

SES CASES DE SA MATA

Existeixen altres teories damunt l'origen del poble i del seu nom, però aquestes es consideren avui per avui les que tenen més alt grau de credibilitat.

Primers pobladors?

Després d'haver vist aquests paràgrafs inicials cal qüestionar-nos, independentment dels assumptes relatius a la toponímia, quins foren els primers pobladors de les terres que avui pertanyen al terme municipal de la Vila de Búger? Què coneixem, nosaltres, relatiu a la nostra vila dels períodes de temps que pertanyen a la Prehistòria i a la Protohistòria? Hem de constatar dient que actualment sols tenim notícies, i encara són vagues i poc concretes, de l'existència d'una natural que es troba al predi conegut pel nom de Sa Mata Grossa. Aquest fet i el de què a Campanet, Talapi, Sa Pobla, Llubí, existesquin vestigis d'antigues civilitzacions, fa que alimentem l'esperança de què trobem, qualche dia, restes que ens donin llum damunt aquesta qüestió tan oscura i que aleshores d'ara és una mar de llagunes.

SA MATA GROSSA:

Referent a aquesta cova coneixem, principalment el que ens diven d'ella les obres "Historia de Mallorca"; C. Veny dins l'obra

"Las cuevas sepulcrales del bronce antiguo en Mallorca", més els comentaris que han fet les persones que l'han visitada, i el que ens diu d'ella en Manuel Fernández Miranda en el llibre titulat "Secuencia Cultural de la Prehistoria en Mallorca".

Podem afirmar en un principi, que es tracta d'una cova natural que va ésser utilitzada com a sepulcre durant el període del Primer Bronze, aproximadament al voltant dels anys 1500-800 abans de Crist.

Completant aquestes dades transcriurem el que ens diu d'ella en Manuel Fernández-Miranda a la seva obra "Secuencia Cultural de la Prehistoria de Mallorca" a la pàgina 68:

MATA, S. A.

Término municipal de Búger.

Mapa General de Mallorca: 10-12 b.

Acceso: Cueva destruida por unos obreros de don Jaime Pons, alcalde entonces de Búger, que se encontraba al norte de dicho pueblo, en el predio del mismo nombre.

Tipología: Cueva natural de enterramiento.

Cronología: Bronce pretalayótico y Talayótico II.

Bibliografía básica: Veny, C.: Las cuevas sepulcrales del Bronce antiguo en Mallorca. B. P. H. IX. Madrid, 1968.

Datos del yacimiento: Cueva en forma oval con enterramientos de dos fases demostradas, la más antigua por un puñal triangular, completo y otro incompleto, punzones de bronce, muñones de bronce, botones de perforación en V y doble perforación y formas cerámicas globulares, y la fase más moderna, por un disco característico y la presencia de una capa de carbonato cálcico recubriendo parte de los enterramientos.

Podem afegir, per part nostra, que té per entrada un forat bastant estret que està situat al mateix sòtil, es a dir, l'entrada és superior, si ha de devallar forçosament amb una escaleta o amb una corda amollant-se per ella, no es molt fonda i l'espai interior és bastant reduït.

Els principals objectes trobats fins el dia d'avui, endemés dels esmentats amb anterioritat, són: Ceràmiques, despulles humanes, i dos discos de plom, de fabricació bastant tosca, possiblement fusos a la mateixa Illa (Hom creu que per aquella època hi havia a Mallorca mines de plom, que s'esplotaren durant el temps dels romans).

Els materials que allà es rescataren es troben i conserven en la actualitat en el Museu de Lluc.

Ara bé, aquesta cova no ha poguda esser investigada així com toca degut principalment a que, en general, aquestes coves naturals de la Serra Nord de l'Illa, han sofert desprendiments de bovedes i filtracions, causa de això es que a l'hivern hi entri aigua i es quedin inundades, havent-ni qualquna que encara vesunya durant l'estiu, és per això que ofereixen un aspecte desordenat i el que fa dificultos el treball dins elles.

Bartolomé Enseñat Estrany, autor del capítol de la "Historia de Mallorca" titulat "Historia Primitiva de Mallorca" referint-se a la cova que ara ens ocupa diu: "En la cueva natural de enterramientos denominada Sa Mata Grossa (Búger) recordamos perfectamente que lá por el año 1953, pudimos contemplar unos seis cráneos flotando sobre las aguas que inundaban parte de la misma".

Ha estat impossible fins aleshores d'ara es trobar esquelets sensers, o es poder sebre quina era la seva posició primitiva o com estaven col·locats dins la cova. Possiblement haguí influït amb això les esmentades inundacions.

Per altra banda hem de dir que ven altres coves inesplorades possiblement contenguin vestigis d'antigues civilitzacions, i que des de temps immemoriaus anant depositant desperdici i altres substàncies que fan que avui en dia sigui impossible o molt difícil la seva exploració.

BIBLIOGRAFIA

"Historia de Mallorca". Coordinada por Mascaró Pasarius. Tomo I.

"Historia de Mallorca", P. Xamena.

"Secuencia cultural de la Prehistoria de Mallorca" de Manuel Fernández-Miranda. Biblioteca Prehistórica Hispana. Tomo XV.

Joan Pons Payeras. "Búger i l'Església", 1977.

Agraïesc la desinteressada col·laboració prestada en tot moment per Rafel Reus Ríos.

PERE SIQUIER I ALEMANY

DIARI DE BUJA

PERSONATGES D'AHIR

MATEU BIBILONI JUAN Mestre Nacional

Encara que normalment dedicam aquest espai exclusivament a personatges nats a la nostra vila y que s'hagin distingit en algun aspecte de la cultura, avui, com a cas excepcional, el volem dedicar a un home que, amb tot i que no va néixer a Búger, sí que hi va viure i treballar per espai de 15 anys. Es tracta de MATEU BIBILONI JUAN, Mestre Nacional.

Don Mateu va néixer a Ariany l'onze de juliol de 1904. Després de cursar els estudis de Magisteri, va exercir la carrera per primera vegada a l'escola de Petra. Poc temps després passà a la de Maria de la Salut i des d'aquí hagué d'anar a exercir a Oviedo, i ja en plena República, l'any 1931 va venir destinat a Búger i hi va estar fins a l'any 1946.

Durant la seva estada entre nosaltres va demostrar una gran preocupació per l'ensenyança i per la difusió de la cultura.

Varen esser moltes les hores que va dedicar als seus alumnes i a tota la joventut del poble. ¿Qui no recorda les seves atraients i admirades exposicions de treballs manuals dels seus deixebles, que organitzava cada any com a final de curs? ¿I les excursions de caràcter cultural i a la vegada recreatiu?

I, després dels anys que han passat, encara tots recordam les funcions teatrals que ell dirigia amb tant d'encert i entusiasme.

Per tot això, els membres de l'Obra Cultural Balear de Búger, el creim mereixedor d'aquest homenatge que li dedicam amb aquestes retxes en el "Diari de Buja" per manifestar que el seguim recordant i que el consideram com un fill més d'aquest poble pel qual tant va treballar en el camp de la cultura. I, encara més, el volem incloure a la galeria dels nostres fills il·lustres, al costat dels que, havent nascut aquí, va treballar esforçadament pel progrés del nostre poble.

M.P.R.

Què feim amb les nostres festes?

Un any més han passat les festes de Sant Pere que tanta tradició tenen en el nostre poble. Però 1979 no ha estat precisament molt brillant en la celebració de festeigs populars.

Sempre havíem pensat que l'adjectiu "popular" engarjolava un gran cúmul de connotacions. A unes festes populars el poble participa activament en els actes que es celebren, no obstant aquest any les nostres festes han tingut de popular solament el nom ja que creim que la gent no hi participà siquiera passivament com ho demostra l'escassa assistència a les dues verbenes celebrades.

Passem a analitzar un poc cada un dels dies que, segons el programa oficial, el poble havia d'estar de festa.

Per al divendres estava anunciat el tradicional repiqueig de campanes, després de dinar, i hissació de la bandera de Sant Pere. Bé, aquesta part del programa es complí.

El dissabte tingué lloc el, tal volta, única acte en el qual sí se participà activament. L'al·lotgea disfrutà evolucionant sobre l'escenari del Saló Parroquial. La nostra enhorabona als nins així com a les persones que se sacrificaren per a fer-los assajar tal gran quantitat de números, alguns molt simpàtics.

I arribam a la vigília de Sant Pere. Tradicionalment una banda animava la vetlada als bugerrons que en gran número es reunien a les terraces dels cafès i a les tertúlies de les cases particulars mentre grups de persones visitaven l'Església

per venerar la imatge del Sant. Enguany sols un castell de focs artificials que mal comptat durà deu minuts i res més. Se'ns havia oblidat anotar que tampoc es celebrà el concurs d'estels que estava també anunciat, així com la clàssica cercavila.

Sempre s'ha caracteritzada la festa de Sant Pere per la presència de nombrosos bugerrons que vivint a altres indrets acudeixen a passar el dia amb els familiars. També és nombrós el tragí de les madones que continuament van i vénen de Ca Na Sebastiana i Ca Na Maria d'Es Forn amb palanganes plenes de saborosa porcella. Menys mal que la tradició de la porcella i ensaïmada no desapareixen! A pesar de tot qui més qui manco té temps per a empimpollar-se i assistir a l'Ofici persidit per les primeres autoritats de la vila. Aquest any sols part dels representants de l'Ajuntament han assistit a l'acte religiós. Creim que no hi manca raó als qui no estaren a la presidència però pensam que el poble s'hauria d'enterar del perquè de l'ausència, per a així evitar falses interpretacions.

A l'Ofici hi hagué una innovació. A l'Oferta el grup de balladors de l'Obra Cultural interpretà davant l'altar el ball d'aquell nom.

Hi hagué, com es de suposar, opinions per a tots els gusts. Creim però que fou sens dubte un dels aspectes simpàtics de les festes.

A la sortida de l'Església es celebrà el tradicional "refresco para el vecindario" a la Sala. Com sempre poques persones acudeixen a la

convidada. Creim que si l'any qui ve es col·locara unes taules o bé en Es Sagrat, o bé davant l'Ajuntament, hauria més gent que hi participaria.

També l'Obra Cultural celebrà un senzill acte d'homenatge a Na Francesca Martorell, Calarda, per la seva tasca com a directora del grup de ball. Se li feu entrega d'una placa i ella en breus paraules agrai l'entrega i demanà que l'any qui vé no solament els nins sinó també els majors s'animassin a fi de formar un bon grup de balladors i balladores que participassin activament a les festes.

Des de sempre foren anomenades les corregudes de Sant Pere. Hi acudien joves d'altres pobles a disputar el conill o el pollastre. Enimig d'una gran animació i aclamació els participants —entre ells el Rector i el batle— donaven unes voltes pel carrer de Sant Llorenç i Sa Plaça on hi havia la meta. Enguany no hi ha hagut ni participació ni animació i endemés el troç de pista no era suficient per a que els corredors demostrassin el seu valor. S'hauria de pensar en retornar a l'antic estil.

Dos conjunts alegraren la vetlada de la nit de Sant Pere. El públic hi participà poquíssim i la majoria preferí quedar-se a ca seva veient el darrer capítol de Holocausto o asseure's a les terraces de cafès, lo més lluny del renou de l'orquestra.

El dissabte, dia 30, es celebrà el VIIe homenatge a la Vellesa. Com molt bé digué En Bernadí Prom els nostros majors no han de ser sols objecte d'homenatge un dia sinó cada dia i per això no basta una missa unes conterelles i una ensaïmada. Fan falta moltes altres coses: un lloc per poder reunir-se a fi de parlar i tractar dels seus problemes d'antany, un racó tranquil per poder llegir amb calma, ja que ells tenen tot el temps per a fer-ho, una taula per a jugar a trucs i escambrins, uns jardins per a prendre el sol l'hivern i la fresca l'estiu. I ens limitam un sol dia per a retre'ls l'homenatge que tan meregut tenen. Però és que el d'enguany s'ha vist minvat per causes que desconeixem. Havia d'actuar un grup de balls mallorquins però a darrera hora no hi acudí i tingueren que recórrer a una banda de tambors i cornetes i majorettes per a ambientar una mica la festa. Menys mal que

En Miquel Canta

Biografia:

L'Amo En Miquel nesqué el dia 7 de desembre de 1915. Fill d'En Miquel Perelló, de Ca'n Canta i de Na Maria Villalonga, de Sa Sorteta;

madó Joana Cartera sempre ens treu les castanyes des foc.

Arribam ja al darrer dia de festa i ¿tan darrer? Per acabar de fer els deu reials justs el temps es posà en contra i el grup "Cucorba" que havia de representar una obra no pogué fer-ho degut a la pluja.

Creim que davant tot lo anotat hi cab una profunda i sèria reflexió. En primer lloc consideram que el poble de Búger, els bugerrons, es mereixen unes festes més alegres i vistoses. Recalcam el poble de Búger ja què estam convençuts de què les festes s'han de fer per i per al poble. Una de les coses que per ventura seria convenient, de cara a les festes de Sant Pere, seria la creació d'una comissió per a què ella, i no l'Ajuntament, fos l'encarregada d'elaborar un programa que agradàs a tots. Moltes coses es podrien fer sols amb gent de Búger: obres de teatre, en les que hi partissipassin vells i no tan vells, balls mallorquins, gloses, cants, cucanyes, resuscitar les corregudes, ginkames, exposicions de flors i plantes, concursos de pintura, dibuix i redacció, etc. A Búger hi ha homes i dones capaços de fer bulla, com quedà plenament demostrat enguany a Ses Beneïdes de Sant Antoni. Sa Revetla de Sant Sebastià i, sobre tot, a la recent festa d'Es Jai. No seria factible que tots els qui volem lo millor per a Búger ajustassin les nostres forces i posàcim en comú nostres idees?

Es necessari canviar la imatge de nostres festes. Hi ha que fer-les pròpiament nostres i és des d'avui amb un espai de quasi un any, quan hem de començar nostra tasca. Des d'aquestes planes demanam a tots, Ajuntament, Caixa, Obra Cultural, Club ACYD, Parròquia, Escoles, però especialment bugerrons, vells i joves, que prestin col·laboració a fi què l'any 1980 celebrem unes festes bugerrones que marquin una nova etapa de les festes de San Pere.

Molts d'anys,

PERE TORRENS I JOANA ESCALAS

tant un com l'altre eren naturals de Búger. Son pare feia de camperol i sa mare se'n cuidava de les feines de la casa.

A n'és deu anys acaba d'anar a escola i començà, poc temps després a treballar a la central de Son Vivot, al front d'un motor, guanyant aleshores tres pessetes diàries. Aquesta central donava llum a Búger i a Campanet.

Quan tenia 32 anys contreu matrimoni amb N'Ursula Amengual, Popuda, tenint quatre fills.

Fins fa un parell d'anys l'Amo En Miquel feia feina a la fàbrica de Portland de Lloseta. Avui en els seus 63 anys el pots trobar qualsevol dia assegut davant la clasta de caseva en el barri dels molins.

Quan i com començà a glosar?

Tant son pare com sa mare glosaven qualque vegada, això feu que de petit n'apregués.

Quan anava a visitar els oncles i les ties ell les ne feia qualqu'una. Elles pensant-se que les aprenia de memòria de son pare, un dia li digueren:

Jo un dia vaig sentir
que ton pare t'ensenyava,
i perquè no l'agafaves
la te va haver de repetir.

De cop i resposta En Miquel els contestà:

Quan les veig tan mal garbades
a mi no m'agraden gens,
perquè vós heu perdut ses dents
de mentides que heu contades.

També quan anava a costura anà a unes nocces i feu aquesta altra:

Que estigueu molts d'anys plegats
i qualque pic vós baralleu
però que amics vos fesseu
sense tèmer-se'n es veïnats.

El mestre d'aleshores, que era fadrí quan es donà conta que un dels seus alumnes sabia glosar li demanà que n'hi fés una. En Miquel sense pensar-s'ho massa li digue:

Vosté que es casi aviat
i que me convidi a nocces,
i llavors li faré gloses
si trop que be m'ha tractat.

On ha fet gloses i amb a qui?

L'Amo En Miquel Canta no ha sortit molt a fer-ne perquè mai ha tingut bona veu, ja que abans se feien ses gloses cantades. Aiximateix quan anava a sentir els glosadors a Sa Pobla, Muro, Campanet,

Santa Margalida, Selva..., el criaven a cada vetlada, el feien pujar damunt l'escenari i solia glosar una bona estona. Aquí on n'ha fetes més ha estat a Búger. Allà on ha treballat sempre li ha sortit una glosa espontània, ja sia per un fet succeït, ja sia per felicitar un amic.

Plaguets publicades:

Quan tenia quinze o setze anys publicà una plagueta titulada "lo que són ses joves del dia". Després per enllà de 1934 publica la famosa "poesia de Mallorca". També en temps del mestre Don Mateu Bibilioni, que feia moltes comèdies, ne va publicà. Quan feia el servei militar publica el monòleg còmic titulat "lo que em passà per Ciutat". Més endavant va fer "Sempre he duit bona sort" i des cap d'uns anys "Es gats i ses gates". I moltes altres que no ha tingut temps de dur-les a l'impremta.

Gloses esporàdiques:

Un dia, anant a visitar En Vidal, un dels glosadors més anomanats de l'illa, aquest es despedia d'En Miquel amb aquests glosats:

A ton pare en arribar
li dius que visc per Sineu,
i que si ha de mester res meu
que me vengui a cercar
o m'envii a demanar
que en tot li vull ajudar,
basta i prou sigui amic meu.

En Miquel Canta li contestava amb aquestes altres:

Mai he trobada cap tara
a cap glosa que fesseu,
i vós quan per Búger vengueu
Ca'n Canta demanereu
i allà no acabereu
tot es temps que estigueu,
ni es pa ni sa bona cara
i tant a jo com a mon pare
feines ja mos mandereu.

El Dia de la Mare de fa un grapat d'anys En Miquel Canta feia aquest panegíric de la mare:

Vós deman atenció
si es que em volgheu escoltar
perquè anam a celebrar
una acta de gran valor,
com a demostració des carinyo i amor
que a ses mares em de donar.
Sempre els hem de respectar
que són lo més gran que hi ha,
crec que no hi ha res millor
fins Déu, nostro Senyor,
essent tan gran Creador
una mare va cercar,
i per què no el hem d'estimar
si elles són capaces de donar
sa vida p's seu fió?

CATALINA AMENGUAL CAPO
"Els glosadors de Búger"

Es Pujol: passat i present

(Ve de la pàgina 5)

la nova línia del cementeri municipal així com la posterior col·locació de faroles, donat la vellura de les que hi havia, col·locades durant la república pel batle y diputat Joan Alemany, Julià.

Qui ha vist Es Pujol fa unes dècades d'anys i el veu avui nota que el canvi que experimenta és considerable, no havent quedat pedra damunt pedra. Els únics que "han quedat com a observadors del canvi efectuat a través d'aquests anys han estat les dues torres de molí".

Tot això fa que Es Pujol avui sigui un lloc privilegiat dins el nostre municipi de Búger. Amb molt bon encert en el seu dia la premsa el descrivia amb aquestes paraules: "por su excelente situación, frondosa vegetación, i estupenda contemplación de paisaje lo han convertido en lugar de solaz y descanso de buen número de extranjeros y otros pocos mallorquines"¹.

JOAN PONS PAYERAS

¹ Lluís Salvador, A.: "Los pueblos de Mallorca", tom. VI, p. 159.

² Pere Siquier Alemany: "Passat i present dels nostres molins de vent". Diari de Buja, setembre 1978, p. 4.

³ Entre elles l'Amo En Miquel Bua-des, l'Amo En Tomeu Pons, etc.

⁴ Libro de los Confrades del Santísimo..., n.º 69, p. 26.

⁵ Afirmació donada, com moltíssimes altres, per En Joan Bennàssar, Guixa.

⁶ A més d'En Joan Guixa, m'ho han confirmat alguns dels músics que encara ara viuen.

⁷ En Joan Guixa encara guarda un d'aquests plans.

⁸ Altre temps se li deia "la mar de Ca'n Ruqueta".

⁹ Tant Es Capellà Pau, com Es Capellà Marió me n'han parlat repetides vegades d'aquest intent.

¹⁰ El mateix batle, Rafel Reues Rios, m'ha mostrat una còpia d'aquest pergami.

¹¹ Diario de Mallorca, 28 juny 1974, p. 16.

CARTES AL DIRECTOR

Sr. Director del "Diari de Buja":

Li agrairia donàs cabuda a aquesta contrarèplica a una crítica sortida al darrer número del Butlletí; signada per Pere Siquier Pons:

Amic Pere:

No sabia que estiguessis doctorat en etimologia del mot, és estrany que En Camilo José Cela, En Baltasar Porcel o En Guillem Frontera, no et demanin un consell.

Veig que et vols fer notar molt, et dones importància encensant-te no poc en el primer article "Diari de Buja". En Mallorquí deim espera que t'alabin els altres, no el facis tu.

Bé, però deixem tot això i anem a analitzar, punt per punt, la teva rèplica publicada en el número de Juny 79.

Pens que l'empleat de Correus a Búger s'hauria de dedicar en més tenacitat i més cortesia a la seva feina, no pensant que el poble està al seu servei, sinó tot lo contrari.

Tu treballes a Palma i no a Búger i per tant no tens perquè sentir-te al·ludit; ara bé jo el teu cas feria lo mateix.

En el paràgraf n.º 6 dius: "Es una necessitat que els que treballen a Mallorca sàpiguen el Mallorquí". Home! si noltros que som mallorquins veim que tenim necessitat d'aprendre la nostra llengua i endemés la castellana, per què els castellans que venen a treballar a Mallorca no se'ls ha d'obligar a aprendre la nostra llengua?

Saps molt bé, Pere, lo que tenguérem que patir els de les nostres generacions, quan anàvem a escola els anys 50, en quant a l'obligatorietat de parlar en castellà i no poder obrir boca en la nostra llengua que havíem apres de damunt les fal·des de ma mare. Saps que quan el mestre Don Josep M.ª Ferrer Domeneche, que al cel sia, ens explica la lliçó en castellà no enteníem ni piu, en canvi quan ho feia en català —ell era del Principat de Catalunya— ho enteníem quasi tot. Jo aleshores estava completament desinformat de la nostra llengua, i fins fa pocs dies, això fa que quan hi escric faci no poques faltes, però això no fa que no sigui conseqüent en lo que pens, com m'entimaves tu mateix. Tenc un consol, encara que sigui dolorós, quan veig que tot un llicenciat com tu faci la quantitat de faltes (respasa el teu darrer article i te'n adonaràs).

Més endavant veig que poses la paraula "mallorquinada", no creus que això es una forma de despreciar lo nostro?

I lo de personatge, m'agradaria que ho diguessis més clar, perquè jo no sé a qui defenses, i tot lo que jo dic d'aquest o d'aquests personatges és ben vere. Ah! i una altra cosa, m'és ben igual si penses que això és fet meu o d'un altre. Me ratifico en lo que t'hagi pogut ofrendre't. I perque no perdís aquesta mitja rialla, jo també en faré una ben sencera.

Adeu Pere i no t'enfadis per això.

JOAN PONS BUADES

N. R. Per darrera vegada donam dret d'opció a rèplica a n'en Pere Siquier, ja que fou el qui comensà, i comunicam a n'els nostros col·laboradors que en lo sussesiu no admetrem cap mena de polèmica ja que el nostre DIARI DE BUJA necessita l'espai per temes mes importants.

La recuperació del ball de l'Oferta: una nota a destacar de les festes de Sant Pere

Dir que les festes patronals de Sant Pere enguany han estat magres, no és dir res de nou, qui més qui manco se'n ha donat. Els actes que hem perdut, que antany eren constitutius de les festes, no han estat pocs. Fa un grapat d'anys no s'hagueren concebudes les festes patronals sense unes bones corregudes, uns florits focs i una lluïda cercavila, ja sia amb colla de xeremiers o amb Banda de Música.

Avui sembla —al menys a Búger— que es vol donar l'espatala a tot lo passat, a tot allò que determinava la brillantor de les festes. Per originalitat mai s'ha perduda la tasca d'aquells que tenen entremans el govern del poble, d'aquells que els toca vetllar per la cultura popular en totes les seves dimensions. Tot això fa que el nostre patrimoni cultural es vagi empobrint d'una forma vertiginosa.

El poble, la gent, es manté callada; veu que no poques coses es fan mal bé, però encara no s'atreveix a obrir boca, té por.

Però enmig d'aquesta negror no hi manca una petita retxillera de llum, un mesquins intents de recuperació, de recobrar el caràcter d'aquesta diada tan assenyada pels bugerrons: Sant Pere. Això fa que malgrat la poca sensibilitat, per no dir gens ni mica, dels organitzadors de les festes, estiguem esperençats. Són pocs, tal volta no fan nom, però el resultat de tot un treball ja comença a veure's.

Hem rescatat enguany poca cosa però molt substancial. La decoració de la façana de l'Església, amb corda de murta, i el ball de l'Oferta a l'Ofici de Sant Pere, són la resulta de tota una tasca de fa no pocs anys.

JOAN PONS I PAYERAS